ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 8ης Μαρτίου 2001 *

Στην υπόθεση C-266/00,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον M. Nolin, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, εκπροσωπούμενου από τον P. Steinmetz,

καθού,

που έχει ως αντικείμενο να διαπιστωθεί ότι το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, μη θεσπίζοντας όλες τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις προκειμένου να συμμορφωθεί προς τα άρθρα 5, παράγραφοι 4 και 6, και 10, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με τα παραρτήματα II, A, III, 1, σημείο 3, και V, 4, στοιχείο ε', της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προελεύσεως (ΕΕ L 375, σ. 1), παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία αυτή,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. Gulmann, πρόεδρο τμήματος, J.-P. Puissochet και F. Macken (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: L. A. Geelhoed,
γραμματέας: R. Grass,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Δεκεμβρίου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 30 Ιουνίου 2000, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε βάσει του άρθρου 226 ΕΚ προσφυγή με αντικείμενο να διαπιστωθεί ότι το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, μη θεσπίζοντας όλες τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις προκειμένου να συμμορφωθεί προς τα άρθρα 5, παράγραφοι 4 και 6, και 10, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με τα παραρτήματα II, A, III, 1, σημείο 3, και V, 4, στοιχείο ε', της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προελεύσεως (ΕΕ L 375, σ. 1, στο εξής: οδηγία), παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία αυτή.

Νομικό πλαίσιο

Η οδηγία 91/676

2 Κατά το άρθρο της 1, η οδηγία έχει ως σκοπό τη μείωση της ρυπάνσεως των υδάτων που προκαλείται άμεσα ή έμμεσα από νιτρικά ιόντα γεωργικής προελεύσεως και την πρόληψη της περαιτέρω ρυπάνσεως αυτού του είδους.

3 Βάσει του άρθρου 2, στοιχεία ε' και στ', της οδηγίας, στην έννοια «λιπάσματα» περιλαμβάνονται τόσο οι οργανικές ουσίες όσο και τα χημικά λιπάσματα.

4 Το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας ορίζει:

«1. Σύμφωνα με τα κριτήρια του παραρτήματος Ι, τα κράτη μέλη προσδιορίζουν τα ύδατα που υφίστανται ρύπανση και τα ύδατα που ενδέχεται να την υποστούν εάν δεν αναληφθεί δράση σύμφωνα με το άρθρο 5.

2. Εντός δύο ετών από την κοινοποίηση της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη χαρακτηρίζουν [ως] ευπρόσβλητες ζώνες όλες τις γνωστές περιοχές ξηράς που βρίσκονται στο έδαφός τους, των οποίων τα ύδατα απορρέουν στα ύδατα [που] έχουν προσδιοριστεί σύμφωνα με την παράγραφο 1 και οι οποίες συμβάλλουν στη ρύπανση. Κοινοποιούν στην Επιτροπή αυτό τον αρχικό χαρακτηρισμό εντός έξι μηνών.»

5 Από το άρθρο 3, παράγραφος 5, της οδηγίας προκύπτει ότι τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να χαρακτηρίσουν ολόκληρη την επικράτειά τους ως μία και μοναδική ευπρόσβλητη ζώνη, οπότε είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν σε ολόκληρη την επικράτειά τους τα προγράμματα δράσεως που προβλέπει το άρθρο 5 της οδηγίας.

6 Για να εξασφαλίσουν για όλα τα ύδατα γενικό επίπεδο προστασίας κατά της ρυπάνσεως, τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα βάσει του άρθρου 4 της οδηγίας να καταρτίσουν κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής που θα εφαρμόζονται προαιρετικώς από τους γεωργούς και, εν ανάγκη, να καταρτίσουν πρόγραμμα για την προώθηση της εφαρμογής των κωδίκων αυτών. Οι κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής που καταρτίζονται βάσει του άρθρου 4 πρέπει να περιέχουν τουλάχιστον τα στοιχεία που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ, Α, της οδηγίας.

7 Το άρθρο 5, παράγραφοι 1, 4 και 6, της οδηγίας ορίζει:

«1. Εντός διετίας μετά τον προβλεπόμενο στο άρθρο 3, παράγραφος 2, αρχικό χαρακτηρισμό, ή εντός ενός έτους μετά από κάθε χαρακτηρισμό προβλεπόμενο στο άρθρο 3, παράγραφος 4, τα κράτη μέλη εκπονούν προγράμματα δράσης όσον αφορά τις χαρακτηρισμένες ευπρόσβλητες περιοχές για να επιτύχουν τους στόχους του άρθρου 1.

[...]

4. Τα προγράμματα δράσης εφαρμόζονται εντός τετραετίας από τη σύνταξή τους και περιλαμβάνουν τα εξής υποχρεωτικά μέτρα:

α) τα μέτρα του παραρτήματος ΙΙΙ·

β) τα μέτρα τα οποία τα κράτη μέλη περιλαμβάνουν στον ή στους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής που καταρτίζονται σύμφωνα με το άρθρο 4, εκτός από όσα έχουν καταστεί κενά νοήματος λόγω των μέτρων του παραρτήματος ΙΙΙ.

[...]

6. Τα κράτη μέλη καταρτίζουν και εφαρμόζουν κατάλληλα προγράμματα παρακολούθησης προκειμένου να εκτιμούν την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων δράσης που θεσπίζονται δυνάμει του παρόντος άρθρου.

Τα κράτη μέλη που εφαρμόζουν το άρθρο 5 σε ολόκληρη την επικράτειά τους, παρακολουθούν την περιεκτικότητα σε νιτρικά ιόντα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων σε επιλεγμένα σημεία μέτρησης, ώστε να προσδιορίζουν την έκταση της γεωργικής νιτρορρύπανσης των υδάτων.»

8 Το παράρτημα ΙΙ της οδηγίας αφορά τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής. Κατά το εν λόγω παράρτημα ΙΙ, Α:

«Ο κώδικας ή οι κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής που αποβλέπουν στη μείωση της νιτρορρύπανσης και συνεκτιμούν τις συνθήκες που επικρατούν στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας, οφείλουν να περιλαμβάνουν κανόνες σχετικά με τα παρακάτω θέματα, εφόσον αυτά έχουν σημασία στις εκάστοτε συνθήκες:

1) τις χρονικές περιόδους κατά τις οποίες δεν ενδείκνυται η διασπορά λιπασμάτων στο έδαφος·

2) τη διασπορά λιπασμάτων σε επικλινή εδάφη·

3) τη διασπορά λιπασμάτων σε εδάφη κεκορεσμένα με νερό, πλημμυρισμένα, παγωμένα ή σκεπασμένα με χιόνι·

4) τις προϋποθέσεις διασποράς λιπασμάτων στο έδαφος κοντά σε υδάτινα ρεύματα·

5) τη χωρητικότητα και τον τρόπο κατασκευής των δοχείων αποθήκευσης της κόπρου, συμπεριλαμβανομένων μέτρων για πρόληψη της ρύπανσης των υδάτων από την απορροή και τη διαρροή, στα επιφανειακά και τα υπόγεια ύδατα, υγρών που περιέχουν κόπρο και λυμάτων από αποθηκευμένα φυτικά υλικά όπως π.χ. από ενσιρωμένη χορτονομή·

6) μεθόδους για τη διασπορά στο έδαφος τόσο χημικών λιπασμάτων όσο και κόπρου, συμπεριλαμβανομένης της αναλογίας και της ομοιομορφίας της διασποράς, που να διατηρούν τις απώλειες θρεπτικών στοιχείων στο νερό σε αποδεκτό επίπεδο.»

9 Το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας αφορά τα μέτρα που πρέπει να περιλαμβάνονται στα προγράμματα δράσεως σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 4, στοιχείο α', της ίδιας οδηγίας. Κατά το εν λόγω παράρτημα ΙΙΙ, 1, σημείο 3:

«Τα μέτρα θα περιλαμβάνουν κανόνες σχετικούς με:

[...]

3. τον περιορισμό της ποσότητας λιπάσματος που επιτρέπεται να διασπείρεται στο έδαφος, στα πλαίσια της ορθής γεωργικής πρακτικής, λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών της εν λόγω ευπρόσβλητης ζώνης, ιδίως [δε]:

α) των εδαφολογικών συνθηκών, του τύπου εδάφους και της κλίσης του·

β) των κλιματικών, βροχομετρικών και αρδευτικών συνθηκών·

γ) της χρήσης του εδάφους και των γεωργικών πρακτικών, συμπεριλαμβανομένων και των συστημάτων αμειψισποράς·

και βάσει της ισορροπίας μεταξύ:

i) των προβλεπομένων αναγκών των καλλιεργειών σε άζωτο

και

ii) της ποσότητας αζώτου που διατίθεται για τις καλλιέργειες από το έδαφος και από τη λίπανση, που αντιστοιχεί προς:

— την ποσότητα αζώτου που ενυπάρχει στο έδαφος τη στιγμή κατά την οποία οι καλλιέργειες αρχίζουν να το χρησιμοποιούν σε σημαντικό βαθμό (υπόλοιπες ποσότητες κατά το πέρας του χειμώνα),

— το άζωτο που αντλείται από το ισοζύγιο της μετατροπής των αποθεμάτων οργανικού αζώτου του εδάφους σε ανόργανες ουσίες,

— την εισροή αζωτούχων ενώσεων από τα ζωικά περιττώματα,

— την εισροή αζωτούχων ενώσεων από τα χημικά και άλλα λιπάσματα.»

10 Το άρθρο 10 της οδηγίας ορίζει:

«1. Σχετικά με την τετραετία που ακολουθεί την κοινοποίηση της παρούσας οδηγίας και με κάθε επόμενη τετραετία, τα κράτη μέλη υποβάλλουν στην Επιτροπή έκθεση με τις πληροφορίες που καθορίζονται στο παράρτημα V.

2. Κάθε έκθεση που συντάσσεται δυνάμει του παρόντος άρθρου υποβάλλεται στην Επιτροπή μέσα σε έξι μήνες από το τέλος της περιόδου στην οποία αναφέρεται.»

11 Βάσει του παραρτήματος V, 4, στοιχείο ε', της οδηγίας, οι πληροφορίες που πρέπει να περιέχονται στις εκθέσεις του άρθρου 10 περιλαμβάνουν:

«Περίληψη των προγραμμάτων δράσης που καταρτίζονται δυνάμει του άρθρου 5, και ειδικότερα:

[...]

ε) εκτιμήσεις των κρατών μελών σχετικά με τις πιθανολογούμενες προθεσμίες μέσα στις οποίες είναι δυνατόν να αναμένεται ότι τα ύδατα που προσδιορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, θα ανταποκριθούν στα μέτρα που προβλέπει το πρόγραμμα δράσης, καθώς και αναφορά του βαθμού αβεβαιότητας των εκτιμήσεων αυτών.»

12 Κατά το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας, τα κράτη μέλη έπρεπε να θέσουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για τη συμμόρφωσή τους προς την οδηγία εντός προθεσμίας δύο ετών από την κοινοποίησή της.

13 Από υποσημείωση στο άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας προκύπτει ότι η οδηγία αυτή κοινοποιήθηκε στα κράτη μέλη στις 19 Δεκεμβρίου 1991.

Η εθνική ρύθμιση

14 Η οδηγία μεταφέρθηκε στο δίκαιο του Λουξεμβούργου με το διάταγμα του Μεγάλου Δούκα, της 20ής Σεπτεμβρίου 1994, περί χρήσεως οργανικών λιπασμάτων στη γεωργία και περί τροποποιήσεως του ήδη τροποποιημένου διατάγματος του Μεγάλου Δούκα της 14ης Απριλίου 1990 περί ιλύος καθαρισμού λυμάτων (*Mémorial* A 1994, σ. 1648, στο εξής: διάταγμα του Μεγάλου Δούκα).

15 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, επιλέγοντας τη δυνατότητα που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 5, της οδηγίας, χαρακτήρισε ολόκληρη την επικράτειά του ως ευπρόσβλητη ζώνη.

Η διοικητική διαδικασία προ της ασκήσεως προσφυγής

16 Με έγγραφο της 10ης Απριλίου 1997, η Επιτροπή απηύθυνε στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου αίτηση πληροφοριών σχετικά με ορισμένα σημεία ως προς την εφαρμογή της οδηγίας. Το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου απάντησε στην επιστολή αυτή με έγγραφο της 20ής Νοεμβρίου 1997.

17 Θεωρώντας ότι η οδηγία δεν μεταφέρθηκε πλήρως στο δίκαιο του Λουξεμβούργου, η Επιτροπή, με έγγραφο οχλήσεως της 21ης Νοεμβρίου 1997, κάλεσε το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου να της υποβάλει τις παρατηρήσεις του επί του θέματος αυτού εντός προθεσμίας δύο μηνών. Το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου απάντησε στις 17 Ιουνίου 1998.

18 Μη έχοντας ικανοποιηθεί από την απάντηση αυτή, η Επιτροπή, στις 21 Οκτωβρίου 1998, διατύπωσε αιτιολογημένη γνώμη, στην οποία η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση απάντησε με έγγραφο της 23ης Δεκεμβρίου 1998. Κατόπιν της απαντήσεως αυτής

και για να δοθούν διευκρινίσεις ως προς τις αιτιάσεις της, η Επιτροπή, στις 26 Ιανουαρίου 2000, απέστειλε στη Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη και της έταξε προθεσμία ενός μήνός για να θεσπίσει τα αναγκαία μέτρα για τη συμμόρφωσή της προς τη γνώμη αυτή.

19 Η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση απάντησε με έγγραφα της 3ης Απριλίου και 8ης Ιουνίου 2000. Πληροφόρησε την Επιτροπή ότι για τη συμμόρφωσή της προς την οδηγία ένα προσχέδιο διατάγματος του Μεγάλου Δούκα έχει υποβληθεί προς έγκριση στο υπουργικό συμβούλιο.

20 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

21 Η Επιτροπή προβάλλει πέντε αιτιάσεις κατά του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου.

22 Με την πρώτη αιτίασή της, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το διάταγμα του Μεγάλου Δούκα αφορά μόνον τη χρησιμοποίηση οργανικών λιπασμάτων στη γεωργία, οπότε όσον αφορά τα χημικά λιπάσματα ουδεμία διάταξη έχει θεσπιστεί για τη συμμόρφωση προς το σύνολο των υποχρεώσεων που προβλέπονται στα παραρτήματα III, 1, σημείο 3, και II, Α, της οδηγίας. Ειδικότερα, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, η ρύθμιση του Λουξεμβούργου δεν στοιχεί, αφενός, με την υποχρέωση θεσπίσεως μέτρων για την αποκατάσταση ισορροπίας μεταξύ των διαφόρων μορφών εισροής αζώτου, υποχρέωση που προβλέπεται ειδικά στο παράρτημα III, 1, σημείο 3, της οδηγίας, και, αφετέρου, με την υποχρέωση θεσπίσεως μέτρων για τη ρύθμιση των προϋποθέσεων, ειδικά δε της αποστάσεως, που πρέπει να τηρούνται κατά τη διασπορά χημικών λιπασμάτων στο έδαφος κοντά σε υδάτινα ρεύματα, υποχρέωση που προβλέπεται στο άρθρο 5, παράγραφος 4, σε συνδυασμό με το παράρτημα II, Α, σημείο 4, της οδηγίας.

23 Με τη δεύτερη αιτίασή της, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, ενώ η οδηγία προβλέπει, στο άρθρο της 5, παράγραφος 4, σε συνδυασμό με τα παραρτήματά της ΙΙ, Α, σημείο 2, και ΙΙΙ, 1, σημείο 3, στοιχείο α', τη ρύθμιση των προϋποθέσεων διασποράς σε επικλινή εδάφη, το διάταγμα του Μεγάλου Δούκα ρυθμίζει τις προϋποθέσεις αυτές μόνον όταν τα εδάφη είναι κεκορεσμένα με νερό, πλημμυρισμένα, καλυμμένα με χιόνι πάνω από 24 ώρες ή παγωμένα.

24 Με την τρίτη αιτίασή της, η Επιτροπή διατείνεται ότι το διάταγμα του Μεγάλου Δούκα, εφόσον δεν ρυθμίζει τις προϋποθέσεις διασποράς οργανικών λιπασμάτων στα εδάφη που είναι λιγότερο από 24 ώρες καλυμμένα με χιόνι, πρέπει να θεωρηθεί αντίθετο προς το άρθρο 5, παράγραφος 4, σε συνδυασμό με το παράρτημα ΙΙ, Α, σημείο 3, της οδηγίας.

25 Με την τέταρτη αιτίασή της, η Επιτροπή προβάλλει ότι, παραλείποντας να θέσουν σε εφαρμογή κατάλληλα προγράμματα παρακολούθησης υπό την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 6, της οδηγίας, οι αρχές του Λουξεμβούργου δεν συμμορφώθηκαν προς την υποχρέωση που προβλέπει η διάταξη αυτή.

26 Τέλος, με την πέμπτη αιτίασή της, η Επιτροπή θεωρεί ότι η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση δεν τήρησε τις διατάξεις του άρθρου 10, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το παράρτημα V, 4, στοιχείο ε', της οδηγίας, καθόσον η έκθεση που ανακοίνωσε στην Επιτροπή, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10 της οδηγίας, δεν περιέχει καμία εκτίμηση των προθεσμιών εντός των οποίων αναμένεται ότι τα ύδατα που προσδιορίστηκαν σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας θα αντιδράσουν ευνοϊκά στα μέτρα που προβλέπει το πρόγραμμα δράσεως.

27 Με τους αμυντικούς της ισχυρισμούς ενώπιον του Δικαστηρίου, η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί τις αιτιάσεις που της προσάπτονται. Παρά ταύτα, υπογραμμίζει ότι ένα σχέδιο διατάγματος του Μεγάλου Δούκα για την πλήρη μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο εγκρίθηκε από το υπουργικό συμβούλιο στις 16 Ιουνίου 2000 και στη συνέχεια, στις 30 Ιουνίου 2000, υποβλήθηκε για γνωμοδότηση στο Γεωργικό Επιμελητήριο.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

28 Κατά το άρθρο 249, τρίτο εδάφιο, ΕΚ, η οδηγία δεσμεύει, όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται. Η υποχρέωση αυτή συνεπάγεται την τήρηση των προθεσμιών που τάσσουν οι οδηγίες (βλ. την απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 1976, 10/76, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή τόμος 1976, σ. 519, σκέψη 12).

29 Όσον αφορά την πρώτη αιτίαση της Επιτροπής, επιβάλλεται ευθύς εξαρχής η διαπίστωση ότι το διάταγμα του Μεγάλου Δούκα αφορά μόνον τη χρησιμοποίηση οργανικών λιπασμάτων στη γεωργία. Κατά συνέπεια, δεν έχει σχέση με τα χημικά λιπάσματα, μολονότι, κατά το άρθρο 2, στοιχείο στ', της οδηγίας, οι υποχρεώσεις που προβλέπει η οδηγία αφορούν και τα χημικά λιπάσματα.

30 Στη συνέχεια, πρέπει να επισημανθεί ότι ουδεμία από τις εθνικές ρυθμίσεις που η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση επικαλέστηκε κατά τη διοικητική διαδικασία προ της ασκήσεως προσφυγής για να δικαιολογήσει το ότι συμμορφώθηκε προς τις υποχρεώσεις της περιέχει αρκούντως ακριβείς διατάξεις για να τηρηθεί η υποχρέωση, που προβλέπεται στο παράρτημα ΙΙΙ, 1, σημείο 3, της οδηγίας, να αποκατασταθεί ισορροπία μεταξύ, αφενός, των προβλεπόμενων αναγκών των καλλιεργειών σε άζωτο και, αφετέρου, του αζώτου που εισρέει στις καλλιέργειες, ιδίως δε με την εισροή αζωτούχων ενώσεων από χημικά λιπάσματα.

31 Τέλος, επιβάλλεται επίσης η διαπίστωση ότι, όσον αφορά την υποχρέωση που προβλέπεται στο άρθρο 5, παράγραφος 4, σε συνδυασμό με το παράρτημα ΙΙ, Α, σημείο 4, της οδηγίας και που αφορά τις προϋποθέσεις, όπως την απόσταση, που πρέπει να τηρούνται κατά τη διασπορά χημικών λιπασμάτων στο έδαφος κοντά σε υδάτινα ρεύματα, ουδεμία από τις εθνικές ρυθμίσεις που η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση επικαλέστηκε κατά τη διοικητική διαδικασία προ της ασκήσεως προσφυγής στοιχεί με την υποχρέωση αυτή σε τέτοιο βαθμό ώστε να μπορεί να εξασφαλιστεί ότι, στο συγκεκριμένο πλαίσιο της διασποράς χημικών λιπασμάτων, δεν θα προκαλείται ρύπανση των υδάτινων ρευμάτων.

32 Από τα πιο πάνω προκύπτει ότι η πρώτη αιτίαση της Επιτροπής είναι βάσιμη.

33 Όσον αφορά τη δεύτερη αιτίαση της Επιτροπής, αρκεί η διαπίστωση ότι, μη έχοντας ρυθμίσει τις προϋποθέσεις διασποράς σε επικλινή εδάφη ανεξαρτήτως των κλιματολογικών συνθηκών, το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου δεν έχει τηρήσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 5, παράγραφος 4, σε συνδυασμό με τα παραρτήματα ΙΙ, Α, σημείο 2, και ΙΙΙ, 1, σημείο 3, στοιχείο α', της οδηγίας.

34 Ως προς την τρίτη αιτίαση της Επιτροπής πρέπει να υπομνηστεί ότι, βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 4, σε συνδυασμό με το παράρτημα ΙΙ, Α, σημείο 3, της οδηγίας, απαιτούνται μέτρα για τον περιορισμό της διασποράς στις περιπτώσεις που τα εδάφη είναι καλυμμένα με χιόνι. Εφόσον τίποτα δεν επιτρέπει τη σκέψη ότι οι κίνδυνοι ρυπάνσεως που ελλοχεύουν στις περιπτώσεις που τα εδάφη είναι καλυμμένα με χιόνι είναι λιγότεροι όταν η κάλυψη με χιόνι είναι μικρότερη των 24 ωρών, πρέπει να θεωρηθεί ότι το διάταγμα του Μεγάλου Δούκα δεν τηρεί τις υποχρεώσεις που προβλέπουν οι εν λόγω διατάξεις της οδηγίας.

35 Όσο για την τέταρτη αιτίαση της Επιτροπής, από τη δικογραφία προκύπτει ότι τα πληροφοριακά στοιχεία που ανακοίνωσαν οι αρχές του Λουξεμβούργου δεν αποδεικνύουν ότι το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου διαθέτει δίκτυο παρακολούθησης που να είναι αντιπροσωπευτικό του συνόλου των επιφανειακών και υπογείων υδάτων του που υπόκεινται σε έντονη γεωργική πίεση και που να καθιστά δυνατό να εκτιμηθούν η έκταση της ρυπάνσεως και τα αποτελέσματα των προγραμμάτων δράσεως. Εξάλλου, τα πληροφοριακά στοιχεία που διαβιβάστηκαν δεν επιτρέπουν τη διαπίστωση ότι επιτηρείται η κατάσταση ευτροφισμού των υδάτων στο Λουξεμβούργο. Επιπλέον, μέχρι την ημερομηνία που καθόρισε η συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη ουδέν στοιχείο διαβιβάστηκε στην Επιτροπή για να πιστοποιηθεί η ύπαρξη προγράμματος παρακολούθησης. Τέλος, μέχρι την ίδια ημερομηνία οι αρμόδιες αρχές δεν είχαν εφαρμόσει σχέδιο εκτιμήσεως της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων δράσεως, οπότε έχουν περιέλθει σε αδυναμία να συμμορφωθούν προς την υποχρέωση εκτιμήσεως που προβλέπεται στο άρθρο 5, παράγραφος 6, της οδηγίας.

36 Υπό τις συνθήκες αυτές, η τέταρτη αιτίαση της Επιτροπής είναι βάσιμη.

37 Τέλος, όσον αφορά την πέμπτη αιτίαση της Επιτροπής, από τη δικογραφία προκύπτει ότι, όταν έληξε η προθεσμία που έταξε η συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη, το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου περιορίστηκε να πληροφορήσει την Επιτροπή για την ανάθεση μιας μελέτης για να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των διατάξεων που θεσπίστηκαν βάσει της οδηγίας και ότι η μελέτη αυτή δεν έχει ακόμη υποβληθεί στην Επιτροπή. Επομένως, η αιτίαση αυτή, η οποία στηρίζεται στη μη τήρηση του άρθρου 10, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το παράρτημα V, 4, στοιχείο ε', της οδηγίας, είναι βάσιμη.

38 Κατά συνέπεια, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, μη θεσπίζοντας όλες τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις προκειμένου να συμμορφωθεί προς τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 5, παράγραφοι 4 και 6, και 10, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με τα παραρτήματα II, A, III, 1, σημείο 3, και V, 4, στοιχείο ε', της οδηγίας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία αυτή.

Επί των δικαστικών εξόδων

39 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα. Δεδομένου ότι η Επιτροπή διατύπωσε τέτοιο αίτημα και το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου ηττήθηκε, το τελευταίο πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, μη θεσπίζοντας όλες τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις προκειμένου να συμμορφωθεί προς τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στα άρθρα 5, παράγραφοι 4 και 6, και 10, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με τα παραρτήματα II, A, III, 1, σημείο 3, και V, 4, στοιχείο ε', της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προελεύσεως, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία αυτή.**

2) **Καταδικάζει το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου στα δικαστικά έξοδα.**

Gulmann Puissochet Macken

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 8 Μαρτίου 2001.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του τρίτου τμήματος

C. Gulmann